

nelikvidnosti podjetij in z njihovimi bankroti, z večanjem števila nezaposlenih se vse bolj bližamo klasični krizi. Ena logika, ki jo pozna teorija ekonomskih ciklov, je, da pridemo iz depresije oziroma krize na eni strani z izločitvijo oziroma likvidacijo bolnega segmenta gospodarstva na temelju zakona naravne selekcije, na drugi strani pa prek samokrepitev zdravega gospodarstva in tako do splošnega oživljanja celotnega gospodarstva, seveda ob močni asistenci države.

Dvomim v ta model izhoda iz jugoslovanske krize, ker je naša kriza vsesplošna in ne le gospodarska, posledica neustreznega in neučinkovitega sistema, tega pa ne moremo spremeniti kar čez noč, in to povrh še samo s tehničnimi ukrepi, kot so restriktivna denarna politika, politika tečaja, zamrzovalni ukrepi, strožje uvajanje predpisov in še kaj. Vse te ukrepe, ki jih izvaja Marković, so uporabili in so bili učinkoviti v državah z razvitim tržnim industrijskim gospodarstvom, torej z že utečenim tržnim mehanizmom, z ekonomsko racionalnim vedenjem gospodarskih oseb, s stabilnim političnim sistemom, z urejenim odnosom med državo in gospodarstvom, in še kaj.

Ostane tako le še en »adut« – tujina, ki daje Markovičevi reformi močno podporo in je lahko pomemben dejavnik s posrednim ali neposrednim pritiskom na republike pa tudi na druge segmente jugoslovanske družbe, kar bi lahko pospešilo oblikovanje nekakšne jugoslovanske proMarkovičeve politične stranke. To bi seveda na koncu lahko pripeljalo do tega, da bi Markovičeva vlada postala legalna vlada kakšne jugoslovanske stranke, ki bi imela večino, ali pa nekaterih strank iz republik (kot koalicije), ki bi videle v Markovičevi vladi vendar možnosti, da bi se postopoma bistveno spremenila politična ureditev Jugoslavije v federativno demokratično ureditev.

Slovenija – Jugoslavija, kako dalje? Sprašujem vas, bralce, ali se boste kaj lažje odločili?



Janez
Kopač

Slovensko gospodarstvo po volitvah

Ekonomija je vedno modna veda, še posebej v krizi. To bi moralo slovenske ekonomiste prav danes še posebej veseliti, pa mislim, da jih ne, ker so vprašanja prihodnosti res težka. Po drugi strani pa je precej stvari dokaj jasnih in jih bodo z veseljem spreminjali. Ekonomija je tudi nevarna veda, ker je navidezno tako preprosta, da jo obvlada vsaka gospodinja. Vendar sta ekonomika gospodinjstva in ekonomika države dve, včasih povsem različni zadevi, nasprotni po instrumentih ekonomske politike.

Slovinci kot manjši narod pravzaprav nimamo različnih ekonomskih šol. Imamo pa različne ekonomiste, ki posamezno ali v skupinicah funkci-

onirajo kot institucije. Imamo, kar je seveda prav, tudi cel politični spekter ekonomistov, ki pa danes še niso razporejeni po strankah. Razen izrazite osebne volje teh ljudi po vključevanju v stranke tudi še ni bilo potrebe za to. Za kratko predvolilno kampanjo ekonomska vprašanja niso bila kaj dosti zanimiva vse do vala mariborskih stavk in stečajev, potem pa prav kratek čas zelo, kasneje do volitev pa spet mnogo manj.

In kakšno bo slovensko gospodarstvo po volitvah?

Slovensko gospodarstvo bo po volitvah še vsaj nekaj mesecev natančno tako kot tik pred volitvami. Če pa ga bomo primerjali s stanjem izpred enega leta, bo vsekakor še slabše. Seveda pa volitve niso nič krive.

Novi parlament, ki je s svojim nastankom simbolno končal partijsko državo, se bo moral ukvarjati z razgraditvijo partijske države še v praksi. Prav povsod bo treba zamejiti prostor; to lahko razumemo celo dobesečno, saj so danes celo nekateri katastrski podatki nedostopni in je tako celo tako konkreten pojem ostal v zraku, nekako podružbljen.

Prav ta podružbljenost, ta »našost«, ta netransparentnost je po moje največji problem in jugoslovanskem (socialističnem) gospodarstvu. Korenina vsega je seveda družbena lastnina.

Lani je Slovenija »zaslužila« dvakrat toliko izgub kot akumulacije. Nič ne pomaga, da je v tem razmerju še vedno skoraj najboljša v Jugoslaviji ali pa, da imata v tem trenutku le Črna gora in Vojvodina manj stečajev od Slovenije. Bolj ali manj delimo z drugimi vse jugoslovanske težave. Zato bi morali približno tako recesijo, kakršni smo in bomo priča, vendar prebroditi: z Markovičem in v Jugoslaviji ali pa zunaj nje, navkljub mitu o Sloveniji kot drugi Švici. To pa je šele začetek razgrajevanja partijske, morda je bolje reči socialistične države.

Podružbljenost in njej posledično izživljanje politikov pri sprotni, neprestano potrebni arbitrarnosti politikov se najbolj kaže pri javnih financah, tako pri zbiranju kot pri porabi. Zato mora biti prvo široko področje sprememb prav gotovo davčna reforma, ki se je v Sloveniji začela z razpustitvijo SIS-ov in prenosom prispevkov na proračun; s tem so prispevki nedvoumno postali davki. Najprej bo treba znižati prispevne oz. davčne stopnje – za odstotke, ki so se povečali med hiperinflacijo, in za odstotke, ki so taki zaradi predimenzioniranosti socialistične države. Za davkoplachevalce so davki tako ali tako vedno preveliki, toda pri nas je to še posebej res.

Temeljni prometni davek kot najpomembnejša posredna dajatev v Jugoslaviji in za potrebe federacije ima 14 različnih stopenj: od treh do 750 odstotkov, ob tem, da se za veliko proizvodov ta davek sploh ne plačuje. Zahodnoevropski najpomembnejši posredni davek – davek na dodano vrednost, pozna le dve do tri davčne stopnje, ki so si blizu skupaj. Vse te naše različne stopnje so posledica političnega prepričanja o večji in manjši potrebnosti posameznih vrst proizvodov in rezultat pritiska posameznih lobyjev. Za stabilno tržno gospodarstvo je taka porazdelitev privilegijev hipoteka, ki je ni moč obiti.

Naslednji primer so neposredni osebni davki. Teh imamo 7, od tega večina prebivalstva sicer plačuje le davek na osebni dohodek. Toda k temu moramo prišteti še osebne prispevke in skupno število osebnih dajatev se dvigne vsaj na 15. Zahod večinoma pozna le en, sintetični osebni davek. Pa ni razlika med nami in njimi le v številu davkov, kar je pomembno bolj za preglednost, temveč je razlika tudi v njihovi višini. V letu 1988 npr. je povprečni polnoletni Slovenec za funkcioniranje svoje, slovenske države in

občine plačal 350 funtov, povprečni Britanec pa za občino 202 funta, poleg tega pa moramo oboji plačevati še zvezno državo oz. institucije združenega kraljestva.

Imeli smo oz. imamo socializem, ta pa potrebuje ne toliko močno, kot razvejano državo. Zato se bo moralo iz proračunov marsikaj izseliti: npr. večji del zdravstva, ki se povsod po razvitejšem svetu financira prek zavarovalnic, saj zdravje pač ni državna dobrina. Ostal bo najbrž le manjši del, ki bo predstavljal socialno politiko z novim konceptom: sociala ni motiv gospodarskega sistema, temveč korektiv tržnega gospodarstva.

Pri nas je v istem košu s proračunom tudi pokojninsko zavarovanje. Tudi to bo, temelječe na solidarnosti, prav gotovo le še delno ostalo v taki obliki, kot je sedaj, saj bodo življenjsko, ne pokojninsko zavarovanje prevzele zavarovalnice in morda celo več pokojninskih skladov.

Proračuni se bodo zmanjšali tudi za del druge t. i. družbene in gospodarske infrastrukture, ki bo morala izpod dežnika monopola na trg. Socialistično gospodarstvo je izredno zmonopolizirano, saj so morali posamezni poslovni subjekti delati ne le v svoje, temveč v splošno dobro, zato so dobili tudi določene ugodnosti. Takšno vseppek neprofitno gospodarstvo seveda ne more preživeti. Najbolj zmonopolizirane pa so t. i. dejavnosti posebnega družbenega pomena; teh je v Sloveniji približno 50. Namesto da bi država kot lastnica infrastrukture in javnega denarja podeljevala koncesije izvajalcem javnih storitev (podeljevanje koncesij je sploh izključna pravica lokalne ali nacionalne države), imajo pri nas za nekatere koncesije pravico podeljevanja kar poslovni subjekti.

Socializem, v katerem je bilo vse naše, prav tako ni imel ostro potegnjene črte med javno upravo in državnimi službami.

Prav to umeščanje stvari na svoje mesto, vključno s polastninjenjem družbene lastnine, bo najbrž glavna značilnost v slovenskem gospodarstvu po volitvah. Umestiti pa se bomo morali tudi v Jugoslaviji, s katero bomo očitno še nekaj časa močno povezani. Ta trenutek je najmodernejša in tudi najrealnejša ideja konfederacije. Konfederacija pa ni sama po sebi umeven pojem, niti v teoriji, kaj šele v praksi. Zato je meni bližji pojem *Jugoslovanska gospodarska skupnost*, ki bi si iskala čimbolj verodostojen vzor v Evropski gospodarski skupnosti, pa tudi čustveno ne bi bila nabita, to pa bo v pogajanjih z jugoslovansko vlado ali drugimi republikami zelo pomembno.

Jugoslovanska gospodarska skupnost bi bila glede na sedanjo federacijo mnogo bolj transparentna tvorba, pa tudi mnogo manj konfliktna zaradi strogo razmejenih pristojnosti.

V taki skupnosti bi države partnerice (ali celo državi partnerici – Slovenija in preostali del Jugoslavije – kar pa ni verjetno) morale samostojno urejati lastninska in delovna razmerja, kmetijsko politiko in velike tehnološke sisteme, sistem in politiko neposrednih davkov. Morale bi biti samostojne, vendar usklajene, pri določanju posrednih davkov, akciz in carin.

Jugoslovanska gospodarska skupnost bi verjetno lahko funkcionirala le ob enotni dinarski denarni politiki, ki bi jo s konsenzom določili guvernerji centralnih bank držav članic, morda pa celo s samostojnimi nacionalnimi monetami z določenim maksimalnim tečajnim odstopanjem, kot je to primer v sedaj še veljavnem monetarnem sistemu znotraj Evropske gospodarske skupnosti. Vsekakor pa bi bila najpomembnejši instrument za delovanje in nadzor skupnih institucij v taki skupnosti kotizacija kot edini način financiranja le-te.

Torej bo glavna značilnost slovenskega gospodarstva po volitvah umeščanje – v svet, v svojo okolico in na svoje temelje. Vodilo tega mora biti vsekakor liberalna logika trga, za katerega se v majhni ekonomiji, kot je naša, kjer npr. mnogi osebno poznajo vse svoje potencialne kupce, nikoli ne moremo zadosti truditi. Za tako gospodarstvo je vsekakor dovolj prostora na tem svetu. Dva milijona bogatih posameznikov je upoštevanja vredna skupina.



Tomaž
Košir

Kako preživeti in se uspešno vključiti v novo nastajajočo Evropo

Bliskovito se približujemo letu 1992, ko naj bi gospodarski prostor EGS (dvanajsterice) zaživel kot skupni gospodarski prostor brez notranjih meja in s tem kot največja gospodarska sila sveta in hkrati največji trg sveta stopil v svetovno konkurenco z drugima vogaloma svetovne Triade (ZDA in Japonska). Države EFTA intenzivno iščejo, kako se čimbolj vključiti v proces »Evrope 1992«, bodisi s pogajanjem EFTA-EGS ali pa z vključitvijo posameznih držav v skupni trg (vloga Avstrije za sprejem v EGS). Hkrati so se v zadnjem letu zgodili siloviti premiki v deželah socialističnega bloka, ki vse po vrsti mrzlično iščejo možnosti in poti za tesnejšo gospodarsko povezavo z Zahodno Evropo, na čelu vseh pa je prav gotovo DDR in zamisel »Združene Nemčije«.

Jugoslavija do leta dni nazaj v svoji gospodarski in zunanji politiki praktično ni reagirala na te procese. Ni naključje, da je »evropsko vprašanje« najprej postalo predmet razprav v Sloveniji, ki je v drugi polovici leta 1988 sicer z zamudo, pa vendarle začela intenzivno obravnavati to tematiko. Slovenija je dobila sogovornike na federalnem nivoju šele spomladi leta 1989, ko je prevzela dolžnost nova vlada pod predsedstvom Anteja Markovića in novo Predsedstvo SFRJ pod vodstvom dr. Janeza Drnovška. V zadnjem letu dni je prišlo v odnosu Jugoslavije do evropskih integracij do nekaterih pozitivnih premikov, ki se kažejo politično v tem, da je Skupščina SFRJ sprejela deklaracijo, s katero se zavzema za izpolnitev pogojev za članstvo v Svetu Evrope, za čimprejšnji začetek pogajanj o vključitvi Jugoslavije v EFTA in za tesnejše sodelovanje z EGS. Gospodarsko pa je pomembno, da v reformiranju našega gospodarskega sistema izhaja vlada s stališča, da se mora Jugoslavija odpreti svetovnemu trgu in se vanj čimbolj vključiti.

Če bi omenjeni pozitivni premiki na jugoslovanskem federalnem nivoju lahko vplivali Sloveniji nekaj optimizma, da se bomo v prihodnosti vendarle približali razviti Zahodni Evropi, pa zbuja strah, da je zastavljena gospodarska reforma Markovićeve vlade prav Slovenijo kot najbolj razvito republiko pripeljala na rob bankrota. Nelikvidnost in stečaji do včeraj zdravih in